

МИХАЙЛО СТЕЛЬМАХ

ЩО ПОСІЄШ, ТЕ Й ПОЖНЕШ

МИХАЙЛОСТЕЛЬМАХ

ЩО ПОСІЄШ, ТЕ Й ПОЖНЕШ

Казки

Малювала народна художниця
лауреат премії імені Т. Г. Шевченка
Марія Примаченко

ВИДАВНИЦТВО ДИТЯЧОЇ ЛІТЕРАТУРИ «ВЕСЕЛКА» КІЇВ 1972

ЩО ПОСІЄШ, ТЕ Й ПОЖНЕШ

За мотивами болгарської
народної казки

Хитрий лис, щербатий лис
Уночі у клуню вліз,
Нишком виліз на драбину,
А з драбини — на бантину,
Курку — хап! — і у торбину...
Курка чує, що біда,
Курка в крик: «Кудах! Ку-да?!

2

У цю пору коло хати
Бігав наш Рябко вухатий.
Крик почув Рябко — і вмить
Рятувати курку мчить.

Лис злякався — скік з драбини,
А вона йому на спину,—
Прищемила хвіст, торбину.
З-під драбини вирвавсь лис,
А Рябко його — за хвіст.
Лис на вулицю як двине,
Кинув курку і торбину,
Лис — в городи, у жита,
А Рябко вчепивсь в хвоста:

— Я тебе провчу як треба!
Буде, лисе, комір з тебе! —

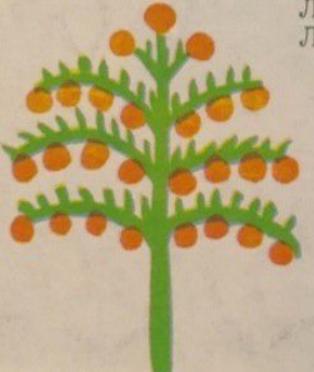

Як рвонеться злодій-ліс—
Хвіст — в Рябка, а ліс — у ліс...

І голодний, і безхвостий,
Чеше ліс до вовка в гості.
Вовка він не раз дурив,
На дурничку й ів і пив;
Насміхаючись над вовком,
Крав м'ясце у нього ловко.

От до вовка ліс помчав,
На порозі
У знемозі
Ліс упав.

Чує: пахне в хаті м'ясо,
Пахнуть смажені ковбаси:
— Любити вовчику-браток,
Дай мені м'ясця шматок...
Знаю, друже, твою ласку,—
Принесеш мені й ковбаску!..

Обізвався з хати звір:
— Утікай, поганцю, в бір.
Я узняв твою натуру —
Обблійну зараз шкуру!

Ліс підвівся, застогнав,
Ліс поволі почвалав,

І голодний, і безхвостий.
— Ну, куди б звернути в гості?
До ведмедя б взяти вбік —
Так у нього ж вкрав щільник...
Може, кізку навістити —
Так поїв у неї діти.
В кабана ж вкрав порося,
А у гусоньки — гуся...
Не підеш нікуди в гості!.. —
Іде і стогне лис безхвостий.

6

Стрівся лис із горобцем:
— Нагодуй мене хлібцем! —
А горобчик — хлопчик щирій —
Виніс лису хліба й сиру.
З'їв усе до крихти лис,

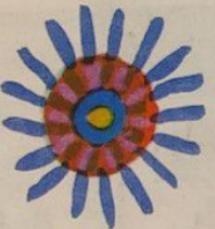
В горобцеву хату вліз,
І, горобчику на диво,
Випив лис барилко пива
Та й питає горобця:
— Де дістав хлібця, пивця? —
Горобець говорить лису:
— Засівав я коло лісу
І пшеницию, і ячмінь,
І ти, лисе, красти кинь
Та почни орати ниву —
Буде в тебе хліб і пиво.—
Гірко ліс зітхнув: — Ох, ох!..
Будемо трудитись вдвох.

Надійшла пора орати,
Орачів зве сонце з хати.

Вийшли лис і горобець —
І на поле навпростець.

Горобець оре як треба,
Лис очей не зводить з неба,
Далі каже горобцю:
— Бачиш хмару чорну цю?
В ній дрімає блискавиця,
Що вбиває звіра й птицю.
Я піду вклонюся їй:
«Нас з горобчиком не вбий!» —
Лис мерещій побіг в долину,

Під кущем проспав всю днину,
А смерком

ліском

тюпком —
На вечерю із пивком
Та й горобчику — хвалиться:
— Стримав хмару

й блискавицю! —
Бреше лис і єсть за трьох
Та за пивом ходить в льох.
А горобчик каже лису:
— Все зорав я коло лісу,

Завтра висієм зерно,
Ну, вже й спать пора давно.—
Горобець прокинувсь вранці,
Лис хропів ще на лежанці.
Ледве-ледве лис устав,
Похмелятися почав.
Горобець кричить на лиса:
— Чуєш, лисе, не барися,
А берися за мішки —
І на поле навпрошки...—
От горобчик сіє просо,
Лис на небо блима косо,
Далі каже горобцю:

— Бачиш хмару сизу цю?
Бачиш, небо все вкриває,
Нас з тобою повбиває.
Я піду вклонюся їй:
«Нас з горобчиком не вбий».—
Лис мерзій побіг в долину.
Під кущем проспав всю днину,
А смерком

ліском

тюпком —
На вечерю із пивком.
В хату лис зі сміхом лізе:
— Одвернув я хмару сизу! —

Бреще лис і єсть за трьох
Та за пивом ходить в льох.
А горобчик каже лису:
— Все засіяв коло лісу.
Буде просо в нас, ячмінь,
Буде все! Цвірінь-цвірінь! —
Проминуло днів доволі,
Горобець трудився в полі,
Лис вовтузився в дворі
І пив од ранку й до зорі,
В лиса очі аж заплили,
Лис ходив в здоров'ї, в силі,

Тільки в лиса у жнива
Розболілась голова.

— Так гуде, немов дуплянка,—
Не піду я жати зранку.
А в полуцені виглядай —
Вийду я збирать врожай.

Лис розлігся у кімнаті,
Горобець йде в поле жати.
До зорі маленький жав,
Лис до ночі пролежав.

Звіз горобчик з поля жито.
— Лисе, будем молотити! —
І зітхнув ледачий лис:
— Та... змолотимо колись.—
І розсердився горобчик,
З огорожі вирвав стовпчик:
— Як не кинеш, лисе, лінь,
Я тобі — цвірінь-цвірінь!
Не дам хліба, не дам пива,
За роботу, лисе, живо! —

Лис зітхнув, поліз на стіг,
А якраз вітрець пробіг.
Лис зрадів і каже з стогу:
— Вийшла буря на дорогу,
Буря нам розвалить стіг.
Я спиню її! Побіг! —
Лис мерщій побіг в долину,
Під кущем проспав всю днину,
А смерком ліском тюпком —
На вечерю із пивком.

В хату лізе лис, мов фура:
— Одвернув я,— каже,— бурю! —
Бреше лис і єсть за трох
Та за пивом ходить в льох.
А горобчик гордовито:
— Змолотив я, лисе, жито,
Наносив зерна засік —
Хватить нам на цілий рік!

— От і добре,— лис говорить,—
Оженюсь я, пташко, скоро.
Переїду в інший край,
То поділимо врожай.
Просто будемо ділити:
Ти — маленький, я — великий,
Дев'ять часток візьму я,
А десята вже — твоя...

— Це грабіж! —
горобчик каже.—
Забирається з хати, враже! —
Лис очима люто — блим.
— Сам втікай, бо зараз з'їм!

Зажурилася пташина,
Вийшла з хати на стежину,
І стежина повела
Пташку прямо до села.
Йде горобчик і ридає,
Наш Рябко його стрічає:
— Хто тебе зобидив так?
Я його зітру на мак!
— Лис безхвостий,
Лис щербатий
Виживає мене з хати!..

— Лис безхвостий? Лиходій!
 Це старий знайомий мій.
 Ну, бігцем до нього в гості,
 Щоб загинув лис безхвостий! —
 Сів горобчик на Рябка,
 Та й помчали до ліска.
 Долетіли вдвох до хати,
 Бачать — в хаті лис щербатий
 Всівсь на стіл і єсть сальце
 Та в щербину лле пивце.
 Кинувсь наш Рябко на нього.
 Лис зі столу — до порога,

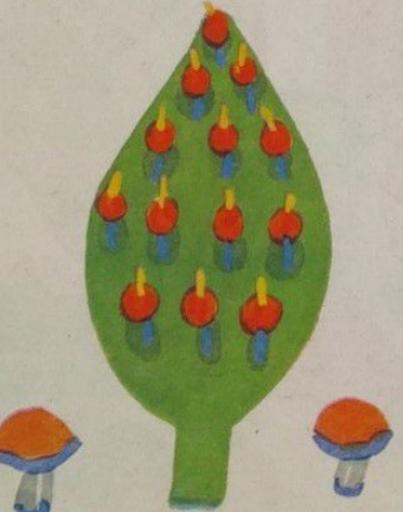

А з порога та й до стогу,
 А від стогу прямо в ліс,
 А Рябко його — за ніс:
 — Я тебе провчу як треба!
 Буде, лисе, комір з тебе! —
 Й покотилися клубком
 Дубняком,
 Березняком...
 Переміг Рябко наш лиса,
 На ворюгу подивився:
 — Так ти, лисе, і пропав!
 Що посіяв, те й пожав!

ЧОМУ КРІТ НЕ З'ЯВЛЯЄТЬСЯ НА СВІТ

У кротихи
Сталось лиxo,
І кротиха
Плаче тихо
У норі.
Від світання
Й до зорі.
У кротихи
Любий кротик —
Чорна шубка,
Чорний ротик —
Розлінівся
В самий край:
Не виходить
Навіть в гай.
У оселі,
На постелі,
Загорнувшись
В кожушини,
До пoлудня
Спить дитина.

А як встане,
То в постіль
Просить в мами
Хліб і сіль.
Борщ з грибами
Та кисіль.

Ну, а мама,
Так, як мама,—
Сипле в миску
Борщ з грибами,
Крає хліб,
Несе кисіль,
Не до столу,
А в постіль.
Та й говорить
До дитини:
— Ти б хоч вмився,
Любий сину,
Хоч промий
Свої очіці,

Я подам тобі водиці,
Не з криниці,
А тепленької
З горнятка,
Вмийсь хоч лапкою,
Дитятко...—
А дитина
Позіхає,
Лінъки спину
Вигинає:
— Я вмиватися
Не хочу,
Бо біда,
Як зайде вода
У очі.—
Та й бере
У мами горщик,
Де парує
Свіжий борщик.

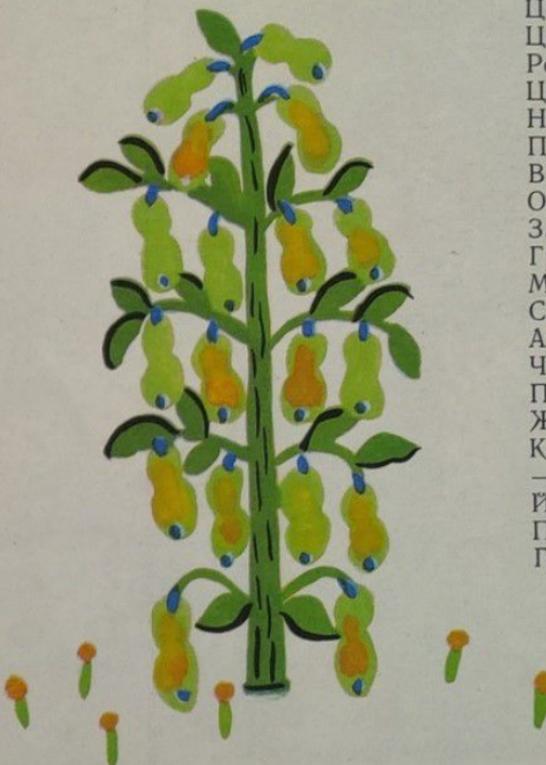
Так і жив
Собі в оселі,
Так і їв
Собі в постелі
Мамин кротик —
Чорна шубка,
Чорний ротик.

От пройшло
Із пару літ,
Із дитятка
Виріс кріт.
В нього вже
Не лапки — лапи,
Розчепірились,
Мов краби,
І не шубка
В нього — шуба,
І не зубки —
Добрі зуби,
Тільки зменшились
Очиці
Без вмивання,
Без водиці.
Та не журиться
Цим кріт,
У оселі
На постелі
Поїдаючи обід...

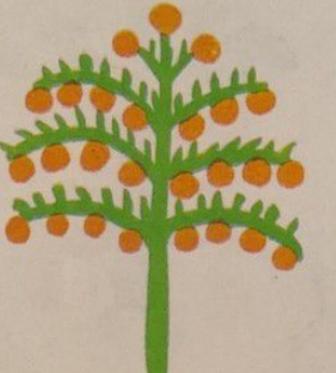
Але якось
Восени
Забажав кріт
Свіжини.
Він почув,

Як угорі
Біля самої
Нори
З груші
Сипались грушки,
Та не в рот,
А у город.
Кріт послав би
Рідну маму
За грушками-
Гниличками,
Та, на лиху,
Мама саме
Подалася
За грибами.
Кріт вертівся,
Кріт крутився
На постелі:
Можна б вийти
Із оселі
Замість мами
За грушками,
Та не хочеться
Кротові

Підійматись
У діброву,—
Це ж турбота,
Це ж робота,
Це ж згинатись,
Розгинатись,
Це ж, дивися,
Ненароком
Попаде росиця
В око.
От аби у добру пору
Закотилась
Грушка в нору,
Мав би кріт
Собі обід.
А тим часом
Чує кріт —
Підвело йому
Живіт.
Каже кріт собі під ніс:
— Ох, прийдеться
Ити у ліс.
Принесу мішок
Грушок,

Принесу я сам у дім,
Сам помію,
Сам поїм.—
Кріт озувся,
Одягнувся,
Взяв під' руку
Шапку-бирку
Та й посунувсь
З ліжка в дірку.
От і виліз
Кріт на світ,
Крадькома
На сонце — глип,
Та й очицями
Кліп-кліп

І від променя
Осліп.
Кріт скоріш
Без шапки-бирки
Опустився
В рідину дірку.
З того часу
Більше кріт
Не з'являється
На світ.
Він літує
І зимує
У норі,
Тільки шапку
Залишає угорі.

В ІЖАКОВІМ ВІТРЯКУ

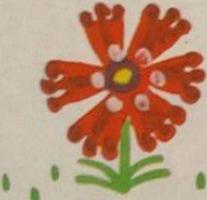
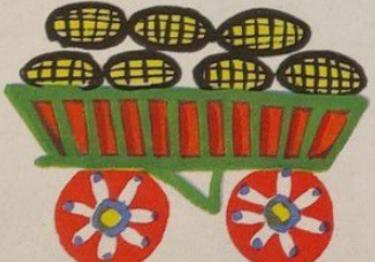
За народними мотивами

В день врожаю так і сяк
Змайстрував Іжак вітряк:
Стіни дранкою покрив,
Крила з лубу поробив.
Вітер вдарив із борів,
Вітер крила закрутів —
І посыпалась мука
У приполі Іжака;
І на радощах Іжак —
Руки в боки — і в гопак!
На вітряк тюпком, бігом

Звір посунув із зерном.
Два мішки ведмідь приніс,—
Ледве-ледве в двері вліз.
Борсучище-лежебок
Притаскав один мішок,
У куток мішок поклав
І на ньому задрімав.
Потім всунувсь в шубі кріт.
Хоч і лився з нього піт,
Але він волік овес —
На кисіль піде увесь.

Цап з цапихою удвох
Принесли сухий горох,
Бо з горохом пиріжки
Полюбляють їх дітки.
Зайця теж не брала лінь —
В торбі він приніс ячмінь.
Свині ж возять на возах
Кукурудзу в качанах,
Бо її вродило так,
Що не вмістиш і в вітряк.
Хитруватий злодій лис
Лантух гречки тихо вніс,

Поклонився низько всім:
— Я уже м'ясця не їм,
Перешов на пампушки,
На гречані галушки.—
Та озвавсь з коша Їжак:
— Ой не так, не так, не так!
Ще сьогодні хижий лис
У зубах куріпку ніс! —
Як розсердиться кабан:
— Знову, лисе, за обман!
Ти і гречку десь украв,

Бо не сіяв, не орав! —
Лис мершій із вітряка,
Кинув гречку в Іжака.
Запитав звірів Іжак:
— Може, зробимо отак:
Для куріпчиних дітей
Змелем лантух гречки цей?
— Вірно!

Зробимо отак! —
Загукав увесь вітряк.—
А підступних злодіяк
Ми не пустим на вітряк! —
Вітер вдарив із борів,

Вітер в крилах загудів,
Вітер крила закрутів,—
І муки тугий струмок
Ллеться зразу у мішок.
Знов не витримав Іжак —
Потягнуло на гопак,
А за ним ведмідь присів —
Закружляв танок звірів,
Всюди стукіт, всюди гук,
Аж прокинувся борсук:
— Не жалійте, звірі, ніг! —
Крикнув він і спати ліг.

З Їжачихою їжак
Ходять кругом так і сяк.
Із крота вже ллеться піт —
Не жаліє кріт чобіт:
— Гей, давай, давай, давай
І на щастя,
Й на врожай! —
Цап з цапихою удвох
Весь розсипали горох,

А вітряк все хить та хить —
Це танцює так ведмідь:
— Ось ударте ще отак,
Щоб гойднувся весь вітряк! —
Навіть заєць із дітъми
Б'є підлогу чобітъми:
Лис вже зайця не ляка,
А в мішки тече мука,
А в мішки тече мука!

25 коп.

ДЛЯ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Стельмах Михаїл Афанасьевич. ЧТО ПОСЕЕШЬ, ТО ПОЖНЕШЬ. Сказки
(На украинском языке)

Редактор Л. М. Кулаківська. Художній редактор В. А. Кавун. Технічний
редактор Т. І. Розум. Коректор Л. Н. Фесечко. Здано на виробництво
4.I. 1972 р. Підписано до друку 10.IV 1972 р. Формат 108 × 84 $\frac{1}{4}$. Папір офс. № 1.
Фіз. друк. арк. 2. Обл.-вид. арк. 3,18. Умовн. друк. арк. 3,36. Тираж 200.000. Зам. 2—41.
Ціна 25 коп. Видавництво «Веселка», Київ, Басейна, 1/2. Київський поліграфічний
комбінат Комітету по пресі при Раді Міністрів УРСР, Довженка, 3.

7—6—1

Інф. лист —72 М